

สรุปและเสนอแนะ

การศึกษาค้างนี้มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงพฤติกรรมการสื่อสารในชนบท โดยทำการศึกษาเฉพาะกรณีในเขตตำบลท่าช้าง และตำบลหนองหล่ม อำเภอท่าช้าง จังหวัดลำปาง ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้อาศัยข้อมูลจากศูนย์วิจัยนิเทศศาสตร์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ. 2518

ในส่วนแรกได้ศึกษาถึงพฤติกรรมการสื่อสาร ซึ่งได้แก่ พฤติกรรมในการเปิดรับสื่อมวลชน, การใช้สื่อเฉพาะกิจ และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคล โดยทำการศึกษาในกลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด และทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชน, การใช้สื่อเฉพาะกิจกับปัจจัยทางเพศ, อายุ, การศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้รับการสัมภาษณ์ทั้งหมด ส่วนการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลนั้นพิจารณาเฉพาะปัจจัยทางเพศแต่เพียงอย่างเดียว

ในส่วนหลังเป็นการศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างผู้นำความคิดเห็น (ผู้สื่อข่าวสารานุกรมสุข) กับผู้ที่ไม่ใช่ผู้นำความคิดเห็น (ชาวบ้าน) โดยจำแนกตามปัจจัยทางเพศของผู้นำความคิดเห็น และผู้ที่ไม่ใช่ผู้นำความคิดเห็น

สำหรับพฤติกรรมการใช้สื่อมวลชน อันได้แก่ วิทยุ, โทรทัศน์, ภาพยนตร์, หนังสือพิมพ์, นิตยสาร, หนังสือเล่ม และแผ่นป้ายประกาศนั้น จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า

1. เพศ, อายุ, การศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมไม่มีความสัมพันธ์กับการรับฟังวิทยุ
2. การศึกษาและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีความสัมพันธ์กับการรับชมโทรทัศน์ แต่เพศและอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการรับชมโทรทัศน์
3. อายุ และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีความสัมพันธ์กับการชมภาพยนตร์ แต่เพศและระดับการศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการชมภาพยนตร์

4. เพศ, การศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม จะมีความสัมพันธ์กับการอ่านหนังสือพิมพ์ แต่อายุไม่มีความสัมพันธ์กับการอ่านหนังสือพิมพ์

5. อายุ, การศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีความสัมพันธ์กับการอ่านนิตยสาร แต่เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการอ่านนิตยสาร

6. การศึกษามีความสัมพันธ์กับการอ่านหนังสือเล่ม แต่เพศ, อายุ, และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการอ่านหนังสือเล่ม

7. อายุ, การศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีความสัมพันธ์กับการอ่านแผ่นป้ายประกาศ แต่เพศไม่มีความสัมพันธ์กับการอ่านแผ่นป้ายประกาศ

นอกจากนี้จากการวิจัยยังพบว่าวิทยุ เป็นสื่อมวลชนที่สามารถเข้าถึงประชากรในชนบทได้มากที่สุด มีผู้รับการสัมภาษณ์ถึงร้อยละ 91.2 ที่รับฟังวิทยุ รองลงมาเป็นแผ่นป้ายประกาศ, หนังสือพิมพ์, ภาพยนตร์, โทรทัศน์, หนังสือเล่ม และนิตยสาร ตามลำดับ ซึ่งสนับสนุนสมมติฐานในข้อที่ว่า "สื่อมวลชนแต่ละประเภทสามารถเข้าถึงประชากรในชนบทได้ต่างกัน วิทยุจะเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงประชากรในชนบทได้มากที่สุด"

สำหรับความเชื่อถือที่ผู้รับการสัมภาษณ์มีต่อสื่อมวลชนแต่ละประเภทนั้น เมื่อจำแนกตามปัจจัยทางเพศ, อายุ, การศึกษา, สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และสถานภาพบุคคลแล้ว ปรากฏว่าปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับความเชื่อถือของผู้รับการสัมภาษณ์ที่มีต่อสื่อมวลชนแต่ละประเภท ซึ่งเป็นการสนับสนุนสมมติฐานในข้อที่ 3 ที่ว่า สื่อมวลชนแต่ละประเภทจะมีผู้ให้ความเชื่อถือต่างกันไปตามเพศ, อายุ, การศึกษา, สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และสถานภาพบุคคล

ในการใช้สื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ (วิทยุ, โทรทัศน์) และสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ของประชากรในชนบทนั้น ปรากฏว่าไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า "การใช้สื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์ (วิทยุ, โทรทัศน์) ในชนบทจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นตามกลุ่มอายุที่เพิ่มขึ้น และการใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์จะลดน้อยลงตามกลุ่มอายุที่เพิ่มขึ้น" แต่กลับพบว่าไม่ว่าจะเป็นการใช้สื่อประเภทอิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ก็ตามจะมีจำนวนผู้ใช้ลดลงในกลุ่มอายุที่เพิ่มมากขึ้น

มากขึ้น

สำหรับการใช้สื่อประเภทสิ่งพิมพ์และสื่อเฉพาะกิจนั้นบุคคลที่มีการศึกษามัธยมศึกษาขึ้นไปมักจะใช้สื่อดังกล่าวมากกว่าบุคคลที่มีการศึกษาน้อยกว่า ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

ในการรับทราบข่าวสารด้านการสาธารณสุขนั้น เพศ, อายุ, การศึกษา, และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมจะไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้สื่อมวลชน, สื่อเฉพาะกิจ หรือการสื่อสารระหว่างบุคคลในการรับทราบข่าวสารด้านการสาธารณสุข และเมื่อพิจารณาทั้งหมดแล้ว ผู้รับการสัมภาษณ์จะใช้สื่อเฉพาะกิจในการรับทราบข่าวสารด้านการสาธารณสุขมากกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ

ในการรับทราบข่าวสารด้านการเกษตร เพศ และการศึกษามีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้สื่อมวลชน, สื่อเฉพาะกิจ หรือการสื่อสารระหว่างบุคคล ในการรับทราบข่าวสารด้านการเกษตร แต่อายุและสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมจะไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกใช้สื่อดังกล่าว และเมื่อพิจารณาทั้งหมดแล้ว ปรากฏว่าผู้รับการสัมภาษณ์จะใช้สื่อมวลชนในการรับทราบข่าวสารด้านการเกษตรมากที่สุด

การเข้าร่วมประชุมกลุ่มสหกรณ์การเกษตรนั้น การศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม จะมีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมประชุมกลุ่มสหกรณ์การเกษตร แต่เพศ และอายุ ไม่มีความสัมพันธ์ต่อการเข้าร่วมประชุม ๆ ดังกล่าว

สำหรับการเข้ารับการอบรมจากโรงเรียนการศึกษานานาชาติ เพศ จะมีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการศึกษา แต่อายุ, การศึกษา และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้ารับการศึกษาดังกล่าว

เมื่อพิจารณาถึงพฤติกรรมการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น ปรากฏว่าผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่นิยมการนำเรื่องราวจากในหมู่บ้านไปเล่าให้บุคคลนอกหมู่บ้านฟัง และเมื่อมีปัญหาที่คิดสนใจไม่ถูกมักจะไปขอคำแนะนำจากผู้ใหญ่บ้าน, เจ้าหน้าที่บ้านเมือง การขอพบสนทนาเป็นลักษณะนิสัยอย่างหนึ่งของผู้รับการสัมภาษณ์ และเรื่องที่ชอบใช้ในการสนทนามักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับชาวชาวบ้านทั่วไป

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระหว่างผู้นำความคิดเห็น (ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข) กับผู้ที่ไม่ใช่ผู้นำความคิดเห็น (ชาวบ้าน) ในการใช้สื่อมวลชน, สื่อเฉพาะกิจ และมีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลแล้ว พบว่าผู้นำความคิดเห็นมีแนวโน้มที่จะใช้สื่อมวลชน, สื่อเฉพาะกิจ และมีการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลมากกว่าผู้ที่ไม่ใช่ผู้นำความคิดเห็นซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า พฤติกรรมการสื่อสารของบุคคลในชนบทอันได้แก่ การเปิดรับสื่อมวลชนการใช้สื่อเฉพาะกิจ และการติดต่อสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น ย่อมแตกต่างกันไปตามเพศ, อายุ, การศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม และสถานภาพบุคคล

ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้จะช่วยในการวางแผนใช้สื่อชนิดต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นชนบท ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์ในการสนับสนุนงานของโครงการต่างๆ ได้ดังต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัยได้ทราบว่า วิทยูเป็นสื่อที่แพร่หลายที่สุดในเขตวิจัย และสามารถเข้าถึงผู้รับการสัมภาษณ์ได้มากที่สุด สำหรับเวลาที่มีผู้นิยมรับฟังมากที่สุด คือ ช่วงระยะเวลาค่ำ (ตั้งแต่ 18.00 น. - 21.00 น.) ดังนั้นการที่จะจัดรายการต่าง ๆ เพื่อช่วยปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของชาวชนบท อาทิเช่น รายการข่าวค่านการสาธารณสุข, ข่าวการเกษตรตลอดจนรายการส่งเสริมวิชาชีพต่าง ๆ ที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้ฟัง ควรจัดรายการทางวิทยู และจัดในช่วงเวลาที่มีผู้รับฟังกันเป็นประจำ

2. ผู้รับการสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ชอบฟังวิทยู, รายการข่าว สำหรับรายการเพลงชอบฟังประเภทลูกทุ่งมากกว่าลูกกรุง การที่ชาวบ้านชอบฟังรายการข่าว แสดงว่าชาวบ้านมีความสนใจในเรื่องการบ้านการเมืองหรือเรื่องทางวิชาการเช่นเดียวกับ รายการบันเทิงอื่น ๆ การเผยแพร่และจงใจเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว จึงอาจทำในรูปการให้สุขศึกษาเกี่ยวกับอนามัยแม่และเด็ก ความรู้เกี่ยวกับวิธีคุมกำเนิดต่าง ๆ และความรู้อื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัว โดยเฉพาะวิทยูเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนในเขตชนบทได้มากที่สุด ทั้งยังใช้เผยแพร่ได้อย่างต่อเนื่องกัน จึงนับว่าเป็นสื่อที่ควรให้ความสำคัญเป็นพิเศษ สำหรับรายการ

เพลง นอกจากจะใช้เปิดสลับหรือคั่นรายการ เนื้อหาเกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวเป็นระยะ ๆ แล้ว ก็มีประโยชน์ในแง่นำมาประกอบเป็น "Sound Effect" ในภาพยนตร์วางแผนครอบครัว อีกด้วย จากข้อมูลที่ได้จะเห็นได้ว่าควรใช้เพลงลูกทุ่งมากกว่าเพลงไทยสากล

3. ผู้รับการสัมภาษณ์ที่เคยชมภาพยนตร์นั้น ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการชมภาพยนตร์ในลักษณะนาน ๆ ครั้ง หรือแล้วแต่โอกาสจะอำนวย เช่น เมื่อเวลาที่มีภาพยนตร์เคลื่อนที่เข้ามาฉายให้ชมภายในหมู่บ้าน และภาพยนตร์ที่ชอบชมมากที่สุดจะเป็นภาพยนตร์ไทยประเภทชีวิต ดังนั้นหากจะมีการจัดฉายภาพยนตร์เพื่อชักจูงให้ชาวชนบทหันมานิยมการวางแผนครอบครัวให้มากขึ้นแล้ว ควรจะจัดทำเป็นภาพยนตร์ชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของผู้แสดงมีความคล้ายคลึงกับสภาพชีวิตของชาวชนบท เพื่อให้ผู้ชมจะได้สามารถนำตัวเองไปเทียบเคียงกับผู้แสดงในเรื่องได้ ซึ่งจะทำให้มีความรู้สึกคล้อยตามเนื้อหาของภาพยนตร์ และสัมฤทธิ์ผลในการชักจูงใจได้เป็นอย่างดี

4. การใช้สื่อเฉพาะกิจในการรับข่าวสารด้านการเกษตรยังมีน้อยมาก อันเป็นผลเนื่องมาจากว่าเจ้าหน้าที่ที่จะให้การแนะนำทางการเกษตรยังมีไม่เพียงพอในเขตวิชัยภูมิ รัฐบาลจึงควรได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเผยแพร่ข่าวสารด้านการเกษตรให้แก่ชาวชนบท ทั้งนี้เนื่องจากว่าในเขตวิชัยภูมินั้น ประชากรเกือบทั้งหมดดำรงชีพด้วยการทำเกษตรกรรมเป็นหลักใหญ่ หากชาวชนบทมีความรู้เกี่ยวกับการเกษตรกรรมอย่างเพียงพอแล้ว ก็จะได้้นำความรู้เหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ เพื่อเพิ่มพูนผลผลิตให้สูงขึ้นและรายได้ก็จะดีขึ้นอันเป็นการส่งเสริมให้มีการกินคืออยู่ดีขึ้น ดังนั้นการจัดเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ทางการเกษตรเข้าไปให้คำแนะนำ ตลอดจนสาธิตวิธีทำการเพาะปลูกที่ถูกต้องและได้ผลดีให้แก่ชาวชนบทจึงเป็นเรื่องมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

5. จากข้อมูลที่ได้จากการวิจัยปรากฏว่า มีชาวชนบทอัตราน้อยมากที่เคยเข้าร่วมประชุมกลุ่มสหกรณ์การเกษตรและเคยเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ รัฐบาลจึงควรจะได้มีการส่งเสริมในเรื่องดังกล่าวนี้ ทั้งนี้เนื่องจากการเข้าเป็นสมาชิกของกลุ่มสหกรณ์การเกษตรนั้น ผู้ที่เป็นสมาชิกจะได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ ทอแบ่น อาทิเช่น สหกรณ์ฯ จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อขายที่ผลที่ชาวชนบทเพาะปลูกทำให้ไม่ต้องผ่านพ่อค้า

คนกลาง นอกจากนั้นผู้ที่เป็สมาชิกยังสามารถกู้ยืมเงินจากสหกรณ์ เพื่อนำไปลงทุนโดยเสียอัตราดอกเบี้ยในราคาต่ำ ในด้านการศึกษาผู้ใหญ่เนื่องจากชาวชนบทส่วนใหญ่มีการศึกษาต่ำ บางคนไม่มีโอกาสได้ศึกษาจนจบชั้นประถมศึกษา โรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่จึงเข้ามามีบทบาทช่วยให้ผู้ที่ต้องการมีวิชาความรู้ แต่ไม่มีโอกาสได้เรียนในขณะที่อยู่ในวัยเด็ก ก็สามารถหาความก้าวหน้าได้จากการมารับการศึกษาในโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ซึ่งเปิดในเวลาเย็น ซึ่งผู้ที่เลิกงานแล้วก็อาจมาศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมได้ การที่คนเรามีความรู้มากขึ้นก็ย่อมเป็นผู้ที่ฉลาดทันเหตุการณ์ ตลอดจนเป็นผู้ที่มีความคิดอ่านก้าวหน้าทันสมัยขึ้นด้วย ดังนั้นรัฐบาลควรจะได้มีการสนับสนุนชักจูงให้ชาวชนบทที่ยังขาดการศึกษาเข้ารับการศึกษาในโรงเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ เพื่อช่วยให้เขาได้รับความรู้มากยิ่งขึ้น อันเป็นผลทางอ้อมในการพัฒนาประเทศชาติอย่างหนึ่งด้วย

แม้ว่าการสื่อสารมวลชนจะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันในสังคมสมัยใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้นก็ตาม แต่ทว่าในปัจจุบันนี้การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนยังเป็นสิ่งที่ใหม่และมีผู้ศึกษาไว้น้อยมาก ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงอาจใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นสำหรับการจะศึกษาบทบาทของสื่อมวลชนรวมทั้งสื่อเฉพาะกิจ และการสื่อสารระหว่างบุคคลอย่างลึกซึ้งต่อไปได้ และเพื่อที่จะให้การวางแผนการใช้สื่อต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาประเทศประสบผลสำเร็จก็ควรจะได้มีการศึกษาถึงขั้นก่อนการสื่อสารในสังคมไทยว่ามีลักษณะเช่นใด เพื่อเป็นประโยชน์ในการจะจัดส่งข่าวสารต่าง ๆ ไปยังประชาชนโดยอาศัยสื่อหลายประเภทได้อย่างถูกต้อง มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ นอกจากนั้นยังควรจะได้ทำการศึกษาให้ลึกซึ้งต่อไปอีกว่าในสังคมปัจจุบันนี้การสื่อสารทั้ง 3 ประเภท อันได้แก่ การสื่อสารมวลชน การสื่อสารเฉพาะกิจ และการสื่อสารระหว่างบุคคลนั้น สื่อชนิดใดจะมีอิทธิพลมากกว่ากันในการแพร่กระจายข่าวสารต่าง ๆ ไปสู่ประชาชน รวมทั้งควรจะได้ทำการพิจารณาด้วยว่าสื่อมวลชนในปัจจุบันนี้ทำหน้าที่เป็นสื่อเฉพาะกิจได้มากน้อยเพียงใด